

Milan Vincetič

Tone Pavček: *Darovi*

Ljubljana: Mladinska knjiga (zbirka Nova slovenska knjiga), 2005

Naj mi bo že na začetku tega zapisa dovoljena rahlo osebno obarvana zastranitev: vselej ko prebiram Pavčkovo poezijo, se mi zdi, da (mi) jo prebira on sam. Še več: vsak njegov verz, ki si ga preberem potihoma – nekatere, seveda zaradi melodičnosti in končnih zvočnih stikov tudi naglas – slišim z njegovo dolensko dikcijo, polno širokih vokalov; le-ti (da) pričajo o veselosti nad življenjem, ki “vztraja od kraja do kraja, od pekla do raja v uboštvu in uboštvu”, torej v vzvalovanosti, blizu orglanju opoldanskih zvonov, a se mi iz ozadja, kot temni pripev, vselej prikrade nekaj grenkega, nekaj tistega, o čemer je razpredal Andrej Arko v popotnici njegovi zbirki, češ, “v (njegovem) kelihu je več pelina kot medu”. Res je: Pavček, pa naj zveni še tako paradoksalno, je predvsem temno-trpki pesnik, čeprav se ob prvem branju zdi, da gre pri njem vselej in zgolj za smelo hojo za svetlobo. A ta hoja, četudi se večinoma izteče v visokih tonih, je v tej zbirki, pričakovano, čedalje manj vznesena. Tokrat, že po prvem ciklu, se njegov korak umiri, da bi, nekoč “fant, ki je blodil po gori med upom in memento mori”, prestopil v končno “novo razodetje, za glasen molk, za pravo vpesemvzetje”.

Sedem razdelkov tvori pesnikovo “hojo po golgotski gori”, sedem trpkih registrov, ki so uglašeni v sestavljanke o življenju z “vsem hudim in večnim ljubim”. Prav ta nikoli izpeti in dojeti eros-thanatos, ki ga kot večni dialog umešča v središnico in gorišnico bivanja, ki se kratko malo imenuje zemlja – ki je, povsem pričakovano, prej (dolenjsko/istrska) prst kot strniševski potovalec po vesolju – je tisti dar, ki ga vedno znova jemlje, hkrati pa se mu dá tudi jemati. Tako že v prvem razdelku s pomenljivim naslovom *Zakasneli scherzo*, v katerem z veliko mero lucidnosti in hudomušnosti variira ponarodele ljudske napeve, zapiše na videz obešenjaško, a v sami srčiki pretresljivo kitico: “Pa tista bo moja, / ki koso ima. / Užitek obstoja / za zmeraj mi da”. Naj še tako prisega na svetli krogotok vsega živega, češ “v novo zelenje / hrošč lučko prižge, / da zmaga življenje, / celo ko umre”, se ne more izogniti občutku, da “sen čara, a nastala čarovnija / razpada sproti v motnost lis in črt”. Vse se torej sproti drobi in hkrati sestavlja ter nastavlja, pa naj bodo to propadajoče soline, tožni portreti “samosmrtnikov” ali rdečina rujnega refoška, ki “zori / na naši sončni strani, / na naši srčni strani / in s predniki je z nami / kot čudežno prabitje / za pitje ali žitje”.

Samo v drugem razdelku z naslovom *Soline* prestopi Pavček k drugi rodnici: k solinam. Zemljo, iz katere vzkipevajo lan, pšenica ali trta, zamenjajo propadajoče soline, katerih obrise lahko začutimo tudi na naslovnici zbirke. Pesnik v pretanjenih sonetih spregovori o "slani solzi bolečine, ki lega čez in čez, čez vse soline". Podobe solin, nad katerimi "sloné mrtve vetrnice", delujejo kot mrtvožitja, iz katerih se razbirajo tako "ptice, zdaj nepoklicani kronisti, (ki) nad njimi pišejo svoj nekrolog", kot "ljubimca dva, ki spoznavata evangelij razodetja in krik krvi in njen prastrah spočetja". Na vse to, kot naša slaba vest, "se v posmeh vsemu ulije dež", torej čas, ki nas "potaplja in drsi v vesolje ničā".

V katerega je odšel tudi rajniki sosed Giovanni, ki mu je pesnik posvetil tretji razdelek *Beseda za sosedo*. Gre za enega izmed najboljših in najpretnesljivejših delov te knjige, seveda poleg cikla *Aleluja*; pa ne le zato, ker gre v obeh primerih za upesnjenje življenjske izkušnje, temveč zato, ker so pesmi nabite s primarnim človeškim občutjem, iz katerega žarita tako strah kot sprijaznjenost z dokončnostjo bivanja. Giovanni, ki je "odšel v nebo, kot pravijo, je šel v nebesa, kot bi šel z ljubo domov", je, podobno kot pesnik, zagledan v darove zemlje, olje in trto, zato je njegov odhod hkrati tudi daritev življenju, ki se v tem ciklu razgrinja kot paleta drobnih zemeljskih radosti. O njegovem odhodu sicer pričajo "izpraznjenost in zapuščeni predmeti", a je bilo njegovo slovo skorajda idilično v primerjavi z nesrečnim vojakom iz leta 1944, katerega "zgodba je stara, kot žalost trajna (in) zemlje spomin jo pripoveduje rodu za rodom že vse od Kajna". V ciklu *Aleluja* pesnik obudi travmatični spomin iz druge vojne, ki ga omenja v mnogih intervjujih; blizu njegove domačije je namreč padel neznani vojak in prav njegova smrt, ki se je oglasila v tem ciklu kot spomin, opomin, krivda in sum, je tista groteskna lepota, ki ostaja, čeprav se dandanes zdi, "kot da se ni nič zgodilo". Njegova podoba ostaja pesniku večni izziv. "Kdo je bil? Vernik? Nevernik? Oboje? / Fant z leti starca, mož z dušo deško? / Nekdo, ki je bil in ga ni ... Prešlo je / v veliko prabožje malo človeško", zapiše pesnik v osmi pesmi, cikel pa sklene s čarnim prividom (ljudskih) štirih belih žena, ki stopajo čez polje in "postajajo rojenice, ki s pesmijo slave novorojenca". A novorojenec tokrat ni Vstali, temveč nesrečni preminuli vojak, ki "strmi iz jame na drugo poloblo, / v brezkončnost, brezčasnost, brezsnovje, / in čaka, da z zemeljsko kroglo / vsak čas odpluje v neznano svetovje". V katero je brodil in (od)blodil tudi fant v *Sonetih z Golgote*, spletenih v sonetni venec, da bi šel "mimo smerokaza / navzdol, navzgor, brez krivde kriv / do zmage ali do poraza / v dilemi kruti: mrtev - živ".

Predzadnji razdelek z naslovom *Samosmrtniki - darovalci* je v slovenski poeziji nekaj novega. Ne toliko zaradi pesniške dikcije, ki ostaja pavčkovska,

temveč zaradi same (tabu) teme, ki jo pesnik imenuje kar "slovenska žalost". Že v prvi pesmi *Prošnja* se pomôli "za duše, ne manj lepe, kot so duše svetnikov", potem pa naniza kopico presunljivih usod ljudi, ki so položili roko nase, usod in dejanj, da "spozna, kako je ljubiti, / kadar se ljubi / sólo smrt". Iz pesmi nikjer ne zaveje obtožba nad "samosmrtnimi Slovenci, temi nedokončanimi psalmi", ne, pesnik jih razume, pa naj bo to njegov sin, Nataša, stric Lojz, Tone, pesnik, Micka in drugi, kot "vrelce presihajočih izvorov", ki jim je skupna "pretrgana pesem". Ki je prav tako boleča in darovana smrti kot vojakovo "vpesemvzetje".

Zadnji razdelek z naslovom *Zorenje večnosti*, ki se začne s pesmijo *Cesta*, konča pa z naklonom preminulemu pesniku Jožetu Udoviču, sklence krog. "Velike stvari se dogajajo na moji cesti," tokrat v svobodnem verzu "napove" pesnik, velike stvari, v katerih obenem "dozoreva čuječnost" in "zamuja smrt". Zamuja, ker "stvarnica poje Te deum refošku", ki vre v obnebjne srca in pesmi ter priključuje darove živih in mrtvih, tudi njegovega "lučnega brata", pesnika Jožeta Udoviča, ki ga gleda iz brezčasja: od tam, "kjer se kri spreminja v luč, od katere je svetel".

In čisto na koncu: tudi ko odložiš Pavčkove *Darove*, še zmeraj odzvanja, vsaj v meni, njegov pojoči glas iz verzov, ki kipijo tako od sokov kot tanina življenja, nad katerim se muzevno zaklinja. A ne več tako pričakovano in mladeniško, čeprav se pogosto tako zazdi, temveč z besedami, ki jih je najprej hudo (pre)gnetel, da bi lahko iz njih izcedil zadnjo grenko sokrvice. Knjiga, ki bo, v tem se povsem strinjam z Jelko Kernev Štrajn (*Književni listi*, 7. 12. 2005), "gladko osvojila občinstvo", a bolj s svojo temno težo kot z "neznosno lahkostjo bivanja".